

стресів, шляхом вирішення виходу з проблемної ситуації.

Використана література:

1. *Мойсеюк Н. С.* Педагогіка : навчальний посібник. Видання п'яте, доповнене і перероблене. – К., 2007. – 656 с.
2. *Фіцула М. М.* Педагогіка : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр., доп. – К. : Академвидав, 2007. – 560 с. (Альма-матер)
3. *Махмутов М. І.* Організація проблемного навчання. Педагогіка. – М., 1977.
4. *Матюшкін А. М.* Проблемні ситуації в мисленні і навчанні. Педагогіка. – М., 1972.
5. *Скаткін М. Н.* Проблеми сучасної дидактики. Педагогіка. – М., 1980.

Трегуб О. Д. *Применение проблемного обучения на современном этапе развития системы специальной подготовки учителей технологий.*

В статье рассматривается применение проблемного обучения на современном этапе развития системы специальной подготовки учителей технологий. Рассказывается о системе программирования учебного процесса и структуре проблемного занятия.

Ключевые слова: *проблемное обучение, система программирования, проблемное занятие, проблемная ситуация.*

Tregub O. D. *Using problems education in the modern stage of the development in technology teachers training system*

In the article application of the problem educating is examined on the modern stage of development of the system of the special preparation of teachers of technologies. Told about the system of programming of educational process and structure of problem employment.

Keywords: *problem educating, system of programming, problem employment, problem situation.*

Учитель І. Б.

Національна металургійна академія України

САМООРГАНІЗАЦІЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ

Автор в статті аналізує різні підходи до дефініції поняття “педагогічна самоорганізація”, обґрунтовує сутність поняття “педагогічна самоорганізація” і подає авторське визначення поняття “педагогічна самоорганізація”.

Ключові слова: *педагогічна самоорганізація, професійна компетентність, педагогічна майстерність.*

*“Учитель – это человек, который учится всю жизнь,
только в этом случае он обретает право учить”*

В. Гузєєв

Одним із шляхів забезпечення конкурентноспроможності вітчизняної металургійної галузі є підготовка кваліфікованих робітників металургійної сфери відповідно до вимог сучасного високо-технологічного виробництва. В таких умовах виникає потреба у фахівцях дослідницько-інноваційно-майстерного типу, зростають вимоги до професійної майстерності педагогічних кадрів професійно-технічної освіти, від яких залежить якість підготовки майбутніх кваліфікованих робітників металургійної галузі.

В Концепції інноваційної освіти, прийнятій ЮНЕСКО, проголошується пріоритет принципів розвитку здатності особистості до вирішення і постановки нових задач, відмова

від традиційної освіти як процесу передачі суми знань, умінь і навичок. Отже, на перший план виходить допомога учню в самоорганізації навчальної діяльності.

Оволодіння майбутнім педагогом пофесійного навчання технологією самоорганізації діяльності відбувається через набуття досвіду індивідуальної самоорганізації в освітньому процесі: студент вчиться визначати індивідуальну мету виконання завдання, бачити кінцеву мету та етапи її досягнення, визначати загальний зміст навчальної роботи, планувати, виокремлювати окремі етапи в роботі, розподіляти час, використовувати інформаційні технології для пошуку і роботи з інформацією, адекватно оцінювати поточний результат роботи, вчасно здійснювати самокорекцію помилок. Завдяки умінням раціональної самоорганізації навчання закладається підґрунття для формування педагогічної самоорганізації, необхідної для самореалізації фахівця у продуктивній педагогічній діяльності, досягнення рівню педагога-майстра. Проте, як показує педагогічна практика, більшість студентів – майбутніх педагогів недостатньо усвідомлюють сутність самоорганізації та її роль в професійному становленні педагога.

Метою статті є визначення сутності поняття “педагогічна самоорганізація”.

За словами А. Деркача, професійна самоорганізація позиціонується сучасними науковцями як системна якість, що забезпечує ефективність діяльності, незалежно від її змісту і специфіки, і проявляється у внутрішніх стимуляторах, які забезпечують активний розвиток спеціаліста, реалізацію його творчого потенціалу [2, с. 175]. Найвищий рівень ефективності є ознакою діяльності педагога-майстра, тому педагогічну самоорганізацію майбутніх педагогів доцільно розглядати в аспекті формування педагогічної майстерності майбутніх педагогів.

В педагогічних працях є загальноприйнятим розуміння педагогічної майстерності як найвищого рівню ефективності діяльності педагога, але власне ефективність розуміється науковцями по-різному:

– педагогічна майстерність як аспект оптимізації професійної діяльності (Н. Кузьміна і М. Кухарев);

– педагогічна майстерність як найвища форма професійної спрямованості (В. Сластьонін);

– педагогічна майстерність як інтегрований показник ступеня готовності індивіда до виконання професійної діяльності (Є. Барбіна).

І. Зязюн визначає педагогічну майстерність як комплекс властивостей особистості вчителя, що забезпечують високий рівень самоорганізації його в професійній діяльності, як вищу, творчу активність вчителя, що проявляється в доцільному використанні методів і засобів педагогічного взаємовпливу в кожній конкретній ситуації навчання і виховання [3, с. 6]. В даному контексті професійна самоорганізація виступає метою професійного розвитку педагога.

Психологічне підґрунття для вивчення проблеми педагогічної самоорганізації закладено в теорії діяльності.

Так, в роботах Л. Виготського, Г. Костюка, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, Б. Ананьєва, Г. Балла доведено, що всі психічні процеси опосередковуються діяльністю, будь-який акт діяльності виступає формою прояву активності суб'єкта, будь-яка діяльність має спонукальні причини і спрямована на досягнення певних результатів. Діяльність з самоорганізації виступає формою прояву активності студента як суб'єкта діяльності і формується як психологічне новоутворення особистості в межах спеціально організованої діяльності.

В дослідженні психологічного аспекту самоорганізації – саморегуляції особистості – В. Моросанова довела, що активність людини у досягненні мети опосередковується цілісною системою саморегуляції, яка має сутнісні індивідуальні відмінності, що обумовлені її психічними властивостями.

Загальнонауковим підґрунтям дослідження проблеми самоорганізації педагога виступають сформульовані в теорії самоорганізації систем універсальні синергетичні принципи розуміння природи та людини, загальні властивості процесів самоорганізації в природних та соціальних системах такі, як: відкритість до впливу, нелінійність розвитку, нестійкість і поведінкова складність.

В працях з педагогічної синергетики підкреслюється, що в системах, які самоорганізуються, основним фактором розвитку є внутрішній, фактор, тобто самоорганізацію не можна нав'язати системі ззовні, але незначні зовнішні впливи здатні ініціювати процес сутнісних самозмін. Самоорганізація індивіда проявляється в активній взаємодії та взаємообміні інформацією з навколишнім середовищем, у свідомому включенні індивіда в процес самоорганізації і самоуправління. В результаті самоорганізації діяльності формується готовність особистості досягати ефективності практичної діяльності в умовах мінливого середовища.

Так, С. Кульневич акцентує увагу на природній здатності особистості до саморозвитку, на можливості самонарощування “внутрішніх ресурсів” особистості.

В. Арешонков поєднує синергетичний та компетентністний підходи і визначає педагогічну самоорганізацію як “здатність особистості, пов'язану з уміннями організувати себе, які проявляються в цілеспрямованості, активності, обґрунтованості мотивації, плануванні своєї діяльності, самостійності, швидкості прийняття рішень і відповідальності за них, критичності оцінки результатів своїх дій, почутті обов'язку. Автор розглядає педагогічну самоорганізацію як процес синергетичного самоструктурування, самовпорядкування та самовдосконалення особистісних, професійних та пізнавальних компетентностей педагога з метою професійної самореалізації [4, с. 107]. Отже, педагогічна самоорганізація синтезує індивідуальні психологічні властивості (здібності) та професійну компетентність особистості (готовність до практичного виконання діяльності).

Таке бачення проблеми збігається з результатами психологічних досліджень, в яких поняття “самоорганізація” вживається у двох значеннях: особистісної самоорганізації та професійної педагогічної самоорганізації, а розбіжності у змісті виходять з відмінностей особистісних та професійних компетентностей фахівця. Процес професійної самоорганізації являє собою два взаємопов'язані процеси, які трансформуються один в один – процес професійної підготовки і процес професійної самореалізації.

Для організації процесу підготовки педагогів є сутнісно важливою думка В. Філоненко стосовно виявлення сутності самоорганізації студента-педагога саме в єдності процесу вирішення навчальних, особистісних та професійних задач. Автор розглядає педагогічну самоорганізацію майбутнього педагога як синтез двох компонентів: умінь самоорганізації процесу власного навчання (універсального уміння навчатись) та професійних умінь студента-педагога. Отже, оволодіння технологією самоорганізації починається з власної навчальної діяльності, а надалі трансформується в самоорганізацію професійну.

Аналіз літературних джерел показав, що в значенні близькому або тотожному самоорганізації в педагогічних дослідженнях вживаються терміни “самоуправління” та “керування собою”.

Так, на думку Т. Новаченко, педагогічна самоорганізація характеризується сукупністю педагогічної рефлексії, професійної компетентності і самоуправління, як цілісне, динамічне утворення особистості, спрямоване на безперервне самовдосконалення майбутнього вчителя для здійснення якісної професійної діяльності [5].

Суттєво важливим для розгляду проблеми є зауваження І. Зязюна стосовно прояву специфіки педагогічної праці в тому, що управління всіма компонентами педагогічної діяльності відбувається саме через себе, тому для здійснення рефлексивного керівництва

розвитком учнів майбутній педагог має передусім навчитись керувати самим собою. Отже, в такому контексті “керувати собою” близьке до “навчатись самоорганізації”.

Окремі дослідники (Н. Заєнутдінова) вбачають вияви самоорганізації майбутнього педагога також і в пізнавальній активності, в творчому відношенні до діяльності, у відповідальності за себе та свою діяльність, в рефлексивності, в прагненні до саморозвитку, до свободи, в орієнтації особистості на саморозвиток, самоосвіту, самовиховання, самоуправління та самопізнання.

Потрібно відзначити відсутність єдності серед науковців в розумінні сутності педагогічної самоорганізації. Багато дослідників розглядають педагогічну самоорганізацію як: динаміку професійного становлення; особистісні уміння; педагогічні уміння; властивість особистості використовувати власні ресурси для вирішення професійно значущих завдань; педагогічні здібності та інструментальну компетентність.

Окремі дослідники (Н. Попова) визначають сутність педагогічної самоорганізації крізь призму складових професійної компетентності педагога: здібності особистості використовувати власні інтелектуальні та емоційно-вольові риси для вирішення професійно значущих задач, яка проявляється в обґрунтованому цілепокладанні, плануванні своєї діяльності, мобілізації себе та стійкої активності в досягненні результату, критеріальній оцінці результатів своїх дій.

В. Сластьонін називає мобілізаційні, інформаційні, розвиваючі та орієнтаційні вміння серед елементів практичної готовності педагога до професійної діяльності.

До самоорганізаційних вмінь можна віднести і розглянуті А. Марковою складові індивідуальної компетентності педагога: відкритість до нового досвіду, вміння усвідомлювати перспективу власного професійного розвитку, перехід від рівня майстерного до власне творчого, новаторського рівню діяльності.

Для визначення сутності компетентності педагогічної самоорганізації є важливим тлумачення В. Луговим компетентності як динамічного поєднання знань, розуміння, цінностей, умінь, інших здатностей фахівця [1, с. 78]. Серед загальних компетентностей автор називає інструментальні, міжособистісні та системні компетентності, що дозволяє визначати уміння педагогічної самоорганізації в термінах “готовності до виконання, здатності”. Класифікація компетентностей В. Лугового містить компетенції які, на нашу думку, за своїм змістом можуть бути віднесені до складових компетентності професійної самоорганізації. Серед інструментальних компетентностей в такій якості виступає здатність до організації і планування; серед міжособистісних компетентностей – здатність до самокритики; серед системних компетентностей – здатність застосовувати знання на практиці; здатність до навчання; здатність до адаптації в нових ситуаціях та здатність до генерації нових ідей (творчості).

Отже, розкриваючи психологічний аспект поняття “педагогічна самоорганізація”, з’ясували, що уміння самоорганізації розглядається як системна якість фахівця, яка забезпечує активний розвиток фахівця і реалізацію його творчого потенціалу; виступає формою прояву активності студента як суб’єкта діяльності; формується як психологічне новоутворення в межах спеціально організованої діяльності студента, спрямованої на його професійний саморозвиток і самовдосконалення. Активність студента в досягненні мети опосередковується цілісною системою саморегуляції, яка має виражену індивідуальну своєрідність.

Розкриваючи педагогічний аспект поняття “самоорганізація педагога”, з’ясували, що педагогічна самоорганізація розглядається дослідниками як динаміка професійного становлення; як особистісні та професійні уміння; як властивість особистості використовувати власні ресурси для вирішення професійно значущих завдань; як педагогічні здібності та інструментальна компетентність фахівця.

Висновки. На нашу думку, педагогічна самоорганізація представляє собою

інтегративну якість особистості майбутнього педагога, що проявляється в уміннях цілеспрямовано застосовувати й удосконалювати власні системні, інструментальні та професійні компетентності в діяльності майбутнього педагога, що спрямована на вирішення навчальних, особистісних та професійних задач.

Готовність майбутнього педагога до педагогічної самоорганізації проявляється в постійному прагненні студента до професійного саморозвитку, в найвищому розвитку його рефлексивних здібностей, в здатності планувати, критеріально оцінювати власні результати і вчасно здійснювати самокорекцію помилок, у володінні методиками раціонального виконання дій, спрямованих на вирішення навчальних, особистісних та професійних задач.

Використана література:

1. Андрущенко В. П. Педагогіка вищої школи / В. П. Андрущенко, І. Д. Бех, І. С. Волощук; за ред. В. Г. Кременя, В. П. Андрущенка, В. І. Лугового. – К.: Педагогічна думка. – 2008. – 256 с.
2. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач. – М.: Изд-во Моск. психолого-соц. инст-та; Воронеж: НПО "МОДЭК", 2004. – 752 с.
3. Педагогічна майстерність [Підручник] / І. А. Зязюн, Л. В. Крамущенко, І. Ф. Кривонос та ін.; за ред. І. А. Зязюна. – 2-ге вид. допов. і переробл. – К.: Вища шк., 2004. – 422 с.
4. Арешонков В. Ю. Модель удосконалення педагогічної самоорганізації вчителів на основі компетентнісного підходу / В. Ю. Арешонков // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – Житомир, 2005. – Вип. 25. – С. 106-109.
5. Новаченко Т. В. Формирования педагогической самоорганизации студентов педагогических училищ: автореф. дис ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. В. Новаченко / Південноукр. держ. пед. ун-т (г. Одеса) ім. К. Д. Ушинського. – О., 2004. – 20 с.

Учитель И. Б. Самоорганизация будущего педагога профессионального обучения как составляющая формирования педагогического мастерства.

Автор в статье анализирует различные подходы к дефиниции понятия "педагогическая самоорганизация", обосновывает сущность понятия "педагогическая самоорганизация" и дает авторское определение понятия "педагогическая самоорганизация".

Ключевые слова: педагогическая самоорганизация, профессиональная компетентность, педагогическое мастерство.

Uchitel I. B. The self-organization of future pedagogue of professional learning as component of pedagogical skills' formation.

In the article author analyzes various approaches to a definition of pedagogical self-organizing, proves essence of pedagogical self-organizing as definition and makes author's definition of pedagogical self-organizing.

Keywords: pedagogical self-organization, professional competence, pedagogical skills.

**Харитоновна В. В.
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини**

ЗМІСТ ХУДОЖНЬО-КОНСТРУКТОРСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ СТАРШОКЛАСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ШВЕЙНОЇ СПРАВИ

У статті висвітлено обґрунтування змісту формування художньо-конструкторських знань та вмінь старшокласників у процесі проектування і виготовлення швейних виробів.

Ключові слова: художньо-конструкторські знання та вміння, технологічна освіта, старшокласники.